કોહીનુર ગજલ કાવ્ય.

Reg No. 94

દોહરો.

માટી અને લાકડા તણા, જે ગુણનો ભંડાર છે;
દુનીયામહી સૌ પ્રાણીનો, ઉધ્ધાર તે કરનાર છે;
દેશ સેવા પ્રેમથી, કરવીજ એ વહેવાર છે;
પ્રાચી હૃદયમાં ધારવું, તે સુજ્ઞનો આચાર છે;

રચનાર,

કવી ભોગીલાલ રતનચંદ પાટણવાલા.

ઠે. ઝવેરીવાડા સંભવનાથની ખડકી-અમદાવાદ.

છપાવી પ્રસીદ્ધ કર્તા.

મગનલાલ રણછોડદાસ, ગીરીનારાયણ અત્યાગ્રહી.

આવૃત્તિ ૧ લી] પ્રત ૨૦૦૦ [સને ૧૯૨૧

કીમત ૦-૨-૦

વંદેમાતરમ્.

શુદ્ધ ખાદી પહેરીને બસ બોલો વંદે માતરમ્,
દેશની સેવા કરીને બોલો વંદે માતરમ્. ૧
શુદ્ધ નીતી સીખીને શુદ્ધ વર્તન વંદે માતરમ;
અહીંસા છે વીશય આપનો અસહકાર વંદેમાતરમ્. ૨
વીદેશી કાપડ છોડવું બસ ખાદી વંદે માતરમ,
જેલની ન બીક રાખો સેવા વંદે માતરમ્. ૩
રેંટીયો કાંતતી વેળા બોલો વંદે માતરમ્;
સ્વરાજની છે શુદ્ધ કુંચી મંત્ર વંદે માતરમ્. ૪
મહાત્મા ગાંધીને પ્યારો જાપ વંદે માતરમ્,
દેશ માટે દુખ ખમીલો સુખ વંદે માતરમ્. ૫
ભોગીલાલ બોલે પ્રેમથી નીત્ય જપો વંદે માતરમ;
સ્વતંત્રતાની કુંચી લેવા ન ભુલો વંદે માતરમ્ ૬

ખાદી.

કરવાને દેશ આબાદી તમે સૌ વાપરો ખાદી;
સુતર કાંતી તમે હાથે હવે સૌ પહેરજો ખાંદી.
વીદેશી મોહ ત્યાગીને શીખોને પાઠ વૈરાગી,
શીક્ષણ શીખો તમે દેશી બાળક સૌ વાપરો ખાદી.
હીન્દી બેનો સમજી લો વીદેશી મોહ છોડીદો;
કહે છે મહાત્મા ગાંધી હવે અંગે ધરો ખાદી.
છાશઠ–ક્રોડ ધન બચાવો સ્વદશી રેંટીયો લાવો,
કહે ભોગી સ્વરાજ્યનો લ્હાવો લેવો હોય તો પહેરો ખાદી.

કોહીનુર ગજલ કાવ્ય.

દોહરો.

માટી અને લકડા તણા, જે ગુણનો ભંડાર છે;
દુનીયામહી સૌ પ્રાણીનો, ઉદ્ધાર તે કરનાર છે;
દેશ સેવા પ્રેમથી, કરવીજ એ વહેવાર છે;
વાંચી હૃદયમાં ધારવું. તે સુજ્ઞનો આચાર છે;

રચનાર,

કવી ભોગીલાલ રતનચંદ પાટણવાલા.

ઠે. ઝવેરીવાડો સંભવનાથની ખડકી-અમદાવાદ.

છપાવી પ્રસીદ્ધ કર્તા.

મગનલાલ રણછોડદાસ, ગીરીનારાયણ સત્યાગ્રહી.

આવૃત્તિ ૧ લી]   પ્રત ૨૦૦૦   [સને ૧૯૨૧

કીમત ૦-૨-૦

શ્રી આદર્શ પ્રીન્ટીગ પ્રેસમાં પંડિત વાડીલાલ ડાહ્યાભાઇએ છાપ્યો.
ઠે. પાંચકુવા નવાદરવાજા—અમદાવાદ.

કોહીનુર કાવ્ય સંગ્રહ.

માટીના ગુણ.

દોહરો.

સમજાવું છું હું પ્રીતથી, શું માટીનો વહેવાર છે,
દુનીયાતણા જીવો જીવે, એ માટીનો આધાર છે;
માટીતણા છે ગુણ તે, સમજાવું છું નર નારને,
સમજો તમે સૌ પ્રેમથી, સુખશાંન્તિના વહેપારને.

ગજલ.

અજબ છે ગુણ માટીમાં, આલમને હું બતાવુ છું;
જીગરથી જાણજો દીલમાં, આલમને હું બતાવુ છું. ૧

લઇ કુંભાર કોદાળી, જાએ છે ખોદવા માટી;
થઇ કયમ શોખ માટીની, આલમને હું બતાવું છું. ૨

ખોદે કોદાળીએ તે તો, ગુણો ભરી ઘેર લાવે છે;
પછાડે જમીનના ઉપર, " ૩

નહીકરે ક્રોધ માટી તો, પાણી કુંભાર નાંખે છે,
બનાવે પીંડતો તેનાં, ,, ૪

ચઢાવે ચાકળા ઉપર, ચોરશી ફેરવે ફેરા;
બનાવે ઘાટ ત્યાં કાચો, આલમને હુ બતાવું છું. ૫

કરે શીક્ષા પછી એવી, નીહાળી ત્રાસ આવે છે;
પતીવૃત છોડે નહી એ તો, આલમને હું બતાવું છું. ૬

પતીના દુખમાં પોતે, અનંત દુઃખો ખમી રહે છે;
પુરે છે પેટ કુટુંબીનાં, આલમને હું બતાવું છું. ૭

છતાં નહી ક્રોધને લાવે, પતી હુકમમાં રહેતી;
આહા શું પ્રીત માટીની, આલમને હું બતાવુ છું. ૮

નાંખે છે તેને (નિમાડે) ધખાવે ખુબ અગ્નીમાં;
છતાંએ શુદ્ધ સતી કેવી, આલમને હું બતાવું છું. ૯

સતી સીતા સુકન્યાએ, પતીવૃત જે બજાવ્યું છે;
તેવું પતીવૃત માટીનું, આલમને હું બતાવુ છું. ૧૦

ધખે છે પોતે અગનીમાં, છતાં પ્રભુ સત્યનો બેલી;
બતાવે પારખુ એવું, આલમને હું બતાવુ છું. ૧૧

આવે છે બહાર પોતે પણ, રહે હસતે મુખે શોભી;
સતીના એક એ જેવી, આલમને હું બતાવુ છું. ૧૨

ચયા જ્યાં ઘાટ એ તૈયાર, પતી પોષણુ તણે કાજે;
ટકે પૈસેજ વેચાતી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૩

નેંમાડો થાય જ્યાં તૈયાર, કહેવા કુંભાર આવે છે;
આવે ત્યાં ગામની નારી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૪

શીક્ષા તો નારીયો કરતી, ટકોરા બહુજ તો દેતી;
છતાં નહી ક્રોધ તો કરતો, આલમને હું બતાવું છું. ૧૫

વળી સુલક્ષણી બેહનો, બલીયાં મારી જુવે છે;
ફૂટી છે કે રહી આખી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૬

લઈને ગામની નારી, જાએ કુવેજ પાણીયારી;
કરે છે શીક્ષા ત્યાં કેવી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૭

દયા નહી દીલમાં ધરતી, ગળામાં ફાંસો તો દેતી;
કુવામાં તેહને નાંખી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૮

બચાવા હાથ મજબુત છે, જેવા કે માહત્મા ગાંધી;
બાઝયું છે દોરડું જેણે, જગતને હું બતાવું ૧૯ છું.

ખેંચે છે હાથ દોરડું તો, ઘડો ઉપર પછી આવે;
જગતને પાય છે પાણી, આલમને હું બતાવું છું. ૨૦

આવે છે ઘેર મહેમાનો, પડે છે તાપ ઉનાળે;
પીવાડે ઠંડુ તે વારી, જગતને હું બતાવું છું. ૨૧

સુઘડ તો તેજ કહેવાતી, હોએ છે ઘર તણી નારી;
માટીના ગુણથી સુઘડ, આલમને હું બતાવું છું. ૨૨

કહાપી ઠેસ વાગેને, મટુકી ફૂટી જાએ જો;
બેનો છે દીલની લોભી, આલમને હું બતાવું છું. ૨૩

લઇને કાંઠલો તેનો, ચુલામાં તેને રાખે છે;
રાંધેલું ધાન સાચવવા, જગતને હું બતાવું છું. ૨૪

ચડે નહી જીવકે જંતું, જગતને સાચવે સારૂ;
કહેવાયે દુખ ભંજન તે, જગતને હું બતાવું છું. ૨૫

એવા છે માહાત્મા ગાંધી, જગતના હીતને સારૂં;
કરે છે દેશની ચીંતા, જગતને હું બતાવું છું. ૨૬

વળી જે ઠીકરી તેની, બેનોતો નહીજ છોડે છે;
રાખે છે તે તીજોરીમાં, જગતને હું બતાવું છું. ૨૭

કરાવે કામ ભંગીનું, છતાં તે ક્રોધ ના કરતી;
અજબ છે ગુણ માટીના, જગતને હું બતાવું છું. ૨૮

માટે દુનીયા તણા લોકો, માટીના ગુણ તો સમજો;
સહન સીલતા તમે શીખો, જગતને હું બતાવું છું. ૨૯

અજબ છે આત્મ બળ તેનુ, માટીનું આપ સમજો તો;
કહે છે દાસ ભોગીલાલ, જગતને હું બતાવું છું. ૩૦

ઉપસંહાર.

માટી રૂપી હીંદ માતાને કુંભાર રૂપી વીદેશી ઘણીજ હેરાન કરે છે ત્યાં હાથ રૂપી માહત્મા ગાંધીજી ડોરડા રૂપી હીન્દુસ્તાનને બચાવે છે. અને માટી રૂપી હીન્દ માતાને પણ બચાવી જેમ માટીની માટલી જગતને પાણી પાયે છે તેમ માહત્મા ગાંધીજી હીંદવાસીઓને આત્માનો મહીમા સમજાવી ગુલામીમાંથી મુક્ત થવા માટેનો ઉપદેશ આપી રહ્યા છે.

આ જગતમાં હરેક વીષય ઉપર વીચાર કરતાં નવીન નવીન જ જોયામાં આવે છે. જ્યારે એક વખત સેવક જંગલમાં ફરવા સારૂ ગયો હતો. તે વખતે જંગલમાં ઘણીજ ઝાડી જોઇ પણ તે ઝાડીમાં ફક્ત લાકડા સીવાય કાંઇ પણ જોવામાં ન આવ્યુ ત્યારે લાકડું દુનીયામાં શું શું કામમાં આવે છે. તે જગતને બતાવવાની ઇચ્છાથી સેવક અલ્પ બુદ્ધીથી ચીતાર સમજાવે છે.

ગજલ.

અજબ છે ગુણ લકડીકા જગત સૌ પ્રીતથી સમજો;
જાદુઇ ગુણ તેનામાં, જગત સૌ પ્રીતથી સમજો;
પાળે છે જગત આખાને, ઘણો ઉપકાર તે કરતી;
પરાયા દુખમાં દુખી, જગત સૌ પ્રીતથી સમજો;

(ભજન.)

સૌ ભાઇ સુણો સજ્જન મેરા, દેખો ગુણુ વોહ લકડીકા;
જીસ વખત તેરા જનમ હુવા જબ, દેખો ગુણુ વોહ લકડીકા.

વીવીધ જાતકા લાએ રમકડા, વોહી રમકડા લકડીકા;
જીસ વખત તેરા જનમ હુવા, દેખો પારણા લકડીકા.

પાંચ વરસકી હુઇ ઊમર જ્યાં, ગયા ભણુવા નીશાળ ભણી;
વીવીધ જાતકા લાયા પાટીયા, વોહબી લેખન લકડીકા.

આઠ વરસકી હુઇ ઊમર જ્યાં, હુઇ જ્ઞાત જ્યાં જબ ભેળી;
કીયારે સગપણુ દીયારે શ્રીફળ, વોહી શ્રીફળ પણ લકડીકા.

બાર વરસકી હુઇ ઉમર જ્યાં, તેર વરસ બેઠુ ભારી;
વીવીધ જાતકા બના માંડવા, હુઇ લગનકી તૈયારી.

આએ ઘોડેપર ચડે વરરાજા, ઢળ્યા વીંઝણા લકડીકા;
આએ સાજન બેઠે પાટપર, વહેંચ્યા શ્રીફળ લકડીકા.

આએ સાસુ જ્યાં પુખણુ પુખણે, વોહી પુખણા લકઠીકા;
ગએ માંહરે બેઠે વર વહુ, ઢળ્યા બાજોઠ પણ લકડીકા.

લાએ વાંસડા બાંધી ચોરી, વોહી વાંસઠા લકડીકા;
ચાર મંગલકા ફેરા ફીરા જબ, બાંધ્યા મીંઢળ પણ લકડીકા.

લાએ સોપારી કીયા ટુકડા, વોહી સોપારી લકડીકા;
એકી બેકી જ્યાં ખેલે વરરાજા, દેખો તમાસા લકઠીકા.

ગએ મહેલમેં ચડે વરરાજા, ઢળ્યા ઢોલીયા ચાંદીકા;
વીવીધ જાતકી નકસી બનવાઇ, વોહી ઢોલીયા લકડીકા.
આએ ઘડપણ ગીરા દાંત જબ, લીયા ટેકા પણ લકડીકા;
આએ કાળ જ્યાં ચડે છાતીપર, ઢળ્યા ઢોલીયા પણ લકડીકા.
લાએ વાંસડા બાંધી ઠાઠડી, વોહી વાંસડા લકડીકા;
લાએ સુખડ–લાએ શ્રીફળ, લાએ ખાપટા લાકડીકા.
કુટુંબ કબીલો કોઇ નહી તારો, નહી હેં તારી સગીરે માઇ;
કહે ભોગીલાલ સુણો મોરે સજ્જન, છેવટ બાળ્યા લકડીકા.
ગાંધી માહાત્મા એ કયા બનાયા, દેખો રેંટીયા લકડીકા;
ઉસીકે પર સ્વરાજકા બીન્દુ, દેખો તમાસા લકડીકા.

ગજલ.

અમારી પ્રેમની લકડી, સુણીને રેંટીયો લેશો;
તમારા દેશના માટે, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.
વીદેશીનો જુલમ ઝાઝો, સાહાઇથી કાંતતો સીખો;
તમારા લાભને સારૂ, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.
ગુલામી બેડીયો તોડવા, ઉપાય તો કંઇક યોજોને;
સ્વતંત્ર તો થવા સારૂ, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.
અમારી લાકડી જુઓ, બનાવે મહેલને માલો;
બનાવે દેવ મંદીરો, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.

વળી તે લાકડીથી તો, વીવીધ ચીજો બનાવે છે;
બને છે રેંટીયો તેનો, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.
ભોગીલાલ પ્રેમથી કહે છે, લકડી ગુણ બતાવે છે;
ઇચ્છા જો હોય સ્વરાજ્યની, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.

જગતમાં કુસંપનું બીજ દીવસે દીવસે વધતું ગયું. ત્યારે મને જગતમાં ખ્યાલ આવ્યો. કયા દાખલાથી દુનીયા સમજે ત્યારે એક દીવસ માહરે ત્યાં દરજી સીવવા આવ્યો. ત્યારે ગજ, કાતર અને સોય, દોરા ઉપર મને ખ્યાલ આવ્યો, ત્યારે જગતને તે ખ્યાલ બતાવું છું. તો જગત સમજશે અને તે દાખલો ધ્યાનમાં લઈ વીચાર કરશે.

(હરી ભજન વીના દુઃખ દરીયા.)

સુણ દરજીડા, ગજકાતર ને સોયદોરાના ગુણ કહું.

આ અંધ દુનીયાના લોકોને, સમજાવવા દાખલો હું દઉં;
ગજબદ સલાહ આપનારો છે, કાતરની સંગે રહેનારો છે,
તે કુસંપ તણો કરનારો છે. સુણ દરજીડા. ૧

કાતરતો કલેશી નારી છે, કુસંપ તણી કરનારી છે;
હોય ભેગા તેને જુદા કરનારી છે. સુણ. ૨

દરજી સીવવા આવે છે, ગજકાતર ને ભોંય પછાડે છે.
ભલી સોયને માથે રાખે છે. સુણુ. ૩

સોય સુલક્ષણી નારી છે, દાહી ઘણી હોંશીયારી છે.
હોય જુદાં તેને ભેગા કરનારી છે. સુણુ. ૪

સોયનો પતી તો કેવો છે. રંગે રૂપાળો જોયા જેવો છે;
તેનું નામ જગતમાં દોરો છે. સુણુ. ૫

દોરા જેવો નર એક જાણું, માહત્મા ગાંધીને પીછાણું;
બીજા લાંબા ગજ જેવા જાણું. સુણુ. ૬

કાતર જેવી બેનો માહરી. ઘાલી ફેશનની પ્રીશીયારી
જેથી દેશની થઇ છે લાચારી. સુણુ. ૭

સોય જેવી સાધવી નારી. જો બને બેનો માહરી
તો થાય જ દેશની બલીહારી. સુણુ. ૮

પ્રેમે કહે છે ભોગીલાલ. ગજ કાતરને કાઢો બહાર,
તમે સોય દોરાનો નીત્ય કરજો ખ્યાલ. સુણુ. ૯

બાવન પતાં નો ગંજીફાના ચીતાર. દુનીયાને સમજવા જેવો હોવાથી અવલથી કે આખર સુધીમાં ગંજીફો શું બતાવે છે. તે લેખકે પોતાની અલ્પ બુદ્ધિથી

લખ્યો છે તે ખાસ વાંચવો. વંચાવવો. અને શીખવા લાયક છે.

ગજલ.

જગતના લાભને સારૂ ગંજીફો હું બતાવુ છું
અજબ છે ગુણ તેનામાં, તમોને હું બતાવુ છું;
દુરીનું પાન પહેલુ છે જગતમાં પુણ્ય પાપો બે;
ત્રીતીરીનું ત્રણ ટેખલ છે, તમોને હું બતાવુ છું;
ત્રોતીરીના ત્રણ ટેખલની, તમો સોબત ના કરશો;
થયા પાયમાલ તો તેથી, તમોને હુ બતાવુ છું;
ચોકાની ચાર દીશાઓ, કીધી છે વાત શાસ્ત્રામાં;
પંચો તો પંચ પરમેષ્ઠી, તમોને હું બતાવુ છું;
છક્કે તો લેખ છઠીના, ભુસ્યા તો નહી જ ભુસાશે;
સતાની વાત છે જુદી, તમોને હું બતાવુ છું;
સતો શુ દુનીયામાં તો દરેક ને શુ બતાવે છે;
કરો ન પાપ તો ઝાઝું, તમોને હું બતાવું છું;
અઠો ત્યાં અષ્ટ કલ્યાણી, મંગળની વાત થાએ છે;
નવો નહી આંક ને છોડે, તમોને હું બતાવુ છુ;
નવેદુ અઢાર તો સમજો, જુઓને આઠને એક નવ;
નવે ત્રણેજ સતાવીશ, તમોને હું બતાવુ છું;
દશો તો શું કહે જગને, દશે દીશાઓ ખુલ્લી છે;

પરા ધીનતાની છે બેડી, તમોને હું બતાવુ છું;
વીદેશીનાજ મોહમાં તો, ગુલામી સૌ બની પ્રજા;
હશો ઉદાસ છે તેથી. તમોને હું બતાવુ છું;
ગોલ્લા જેવાં કરી કૃત્યો, ગુલામો સૌ બની બેઠા;
ચાલે હુકમ રાણીનો, તમોને હું બતાવુ છું;
મથે છે બાદશાહ શૂરો, જગતમાં માહત્મા ગાંધી;
કરે છે દેશની સેવા, તમોને હું બતાવુ છું.
માગે છે માહત્મા ગાંધી, મને એક્કોજ સૌ દેશો;
હીન્દુને બંન્ધુ મુસલમાન, તમોને હું બતાવુ છું;
મળે એક્કોજ ગાંધી ને, સ્વરાજ સામું ઝટ્ટ આવે;
સમજાવે જગ્તને (ભોગી) તમોને હું બતાવું છું;

(વીર પુરૂષ કોણ.)

જગતના ઇતીહાસો જોતાં તેમજ અનેક પુસ્તકોનું મનન કરતાં માલમ પડયુ કે આખા જગતમાં વીર પુરૂષ કોણ ? ફક્ત માહત્મા ગાંધીજી સીવાય કોઇ મારી નજરે નથી. પડતા. ત્યારે વીર પુરૂષ કોણ જેણે આખી દુનીયામાં નવું જીવન રેડયું અને જે દુનીયા આજ અમુક વખત ઉપર ઘણાજ મોહ દશામાં તલ્લીન હતી તે દુનીયા અત્યારે સાહાઈમાં જીવન વ્યતીત કરવા તન મન ધનથી તૈયાર થાય છે તે બનાવનાર કોણ.

ગજલ

વેઠયા છે દુખ તો આઓ, ખરાં આફ્રીકા મહી જેણે,
એવો તો આ જગતમહી, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
ગણે નહી તાપ કે તડકો, ગણે નહી સુખ કે દુખો;
ગણે નહી જેલના દુખો, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
બેરીષ્ટર હોદાને ત્યાગી, ફકીરી દેશની આલી;
માયા મોહ દીલથી ત્યાગી, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
બ્રીટીશ સલતનતની સાથે, જેને તો બાકરી બાંધી;
અરે તે બાકરી ધરનાર, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
ધ્રૂજાવી આખી આલમને, મુઠીમાં વશ કીધી છે;
સઉને વશ કરનારો, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
જૂલમ તો દેશમાં ચાલે, સહન ન કોઈથી થાતો;
પરાધીનતાને તોડનારો, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
અસહ દુખ જેલમાં રહીને, ખમ્યા છે વીર પુરૂષે જે;
છતાં નહી ટેક છોડી છે, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
દીપાવી કુખ માતાની, દીપાવ્યું કુળ પિતાનું;
અરે તે કુળ દીપાવનાર, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
સહીને દુખ કાયાથી, કરી છે દેશની સેવા;
અજબ જ્યોતીજ પ્રગટાવી, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
એવો છે માહત્મા ગાંધી, મોહનની બંસરી સાંધી;

જુક્તીથી દુનીયા બાંધી, પુરૂષ વીર એક એવો છે;
નમે અન્યાયમે કદી નહી, ચલાવે ન્યાયની વાતો;
સમજાયે ન્યાય બ્રીટનને, તપસ્વી એક એવો છે;
દુનીયાને વીનંતી મહારી, ગાંધીની રાહ પર ચાલો;
મુકી ભપકો સીખો સાદે, શીખવનાર એક એવો છે;
બચાવો ગાંઠના પૈસા, કહે છે માહત્મા ગાંધી;
વીનંતી ધ્યાનમાં ધરજો, શીખવનાર એક એવો છે;
કહે છે પ્રેમથી સેવક, ભોગીલાલ ચરણુને નાંમી;
થજો જયકાર ગાંધીનો, પુરૂષ વીર એક એવો છે;

સ્વદેશ ધર્મ.

પ્રભુએ જો તને આપ્યું ગરીબને દાન દેતો જા,
ખરી છે દેશની સેવા જરી તું ધ્યાન લેતો જા.
બંધાવ્યા મહેલને માળા. કર્યા તેં ખૂબતો ચાળા;
ગરીબની ઝુંપડી ઉપર જરી તું ધ્યાન ધરતો જા.
ઘડાવ્યા ઘાટ દાગીના મંગાવી મોટરો મોટી,
હશે શું દુખ દુનીયામાં જરીક તું કંઈક જોતો જા.
જમો છો માલ મીષ્ટાનો વળી મેવા બહુ સારાં;
પરંતુ કોણુ ભૂખ્યુ છે જરી તું દીલ દેતો જા.
પહેરો છો આપ મુલ્યવાળા અરે વસ્રોજ બહુ ઝીણા,
ગરીબ છે બહુ જણા નગ્ન અરે કાયાને ઢાંકતો જા.
ફરો છો આપ મોટરમાં વળી સહુનમાં પ્રીતે;
શીખીલો દેશની સેવા સેવા તો દેશની કરતો જા.

વાગે જ્યાં મોતનો ડંકો કશું નહી સાથ આવે છે,
મુકીને પાપના કામો ધર્મ તું કંઈક કરતો જા.
આવે નહી સાથમાં કદીએ કુંટુંબકબીલો સંગે કોઇ;
સ્વારથની છે બધી બાજી સ્વારથને કંઇક તજતો જા.
ભોગીલાલ પ્રેમથી કહે છે. આડંબર ખોટો મુકી દો,
કરવાને દેશની સેવા તમારો પ્રાણ અર્પી દો.

કર્મ કરે તે કાંઇ.

કર્મ કરે તે કોઇ નવ કરશે બીના કરમ નહી હોનેકા,
કર્મ કું શરમ જરી નહી હેજી કર્મ કરે વો થાવે ગા.
પાંચ પાંડવા અને દ્રૌપદી દેખો દાખલા શાસ્ત્રોકા;
બાર વરસ તકવનમાં ભટકયાં દેખો દાખલા કર્મોકા.
રાજા નળ રાણી દમયંતી દેખો દાખલા ધર્મોકા,
બાહુક બનકે રાજા ભમીયા દેખો દાખલા કર્મોકા.
ચૌદ ચોકડી રાજલંકાકા દેખો સતી મંદોદરી રાણી;
કર્મ કે લીયે રાજા રાવણા પળમેં હુવા ધૂળધાણી.
રાજા હરીશ્ચંદ ઓર તારામતી રોહીત પુત્ર તુમ પીછાણો,
કર્મ કે લીયે રાજા હરીશ્ચંદ ભંગી કે ઘર વેચાણો.
રામ લક્ષ્મણ દોનુ બંધવ દેખો સતી સીતાનારી
ચૌદ વરસ વનવનમે ફરતે કરમકી ઘટના હે ન્યારી
કર્મે શેઠ શાહુકાર કહે લાવે કરમ ટુકડા મંગવાવે
કર્મ મહેલ મંદીર બનાવે કર્મ વનમે રહે રાત્રે
એસા જાણુકે ધ્યાન ધરો કુછ કરો સુકૃત્ય ભાઇ તુમ જગમે
કહે ભોગીલાલ સુણો મોરે સજ્જન ધ્યાન ધરો પ્રભુકા દીલમે

ગજલ.

હવે જાગી જરા જુઓ.

અરે ઓ આર્ય બંધુઓ કુળા ચારો અને ધર્મો,
બધું હાથે કરી ખુવો, હવે જાગી જરા જુઓ.
હોટેલમાં ઉંચ નિચ ભેળા, જમે પંગત મહી ભેળા;
અભક્ષ્યા ભક્ષની વેળા, હવે જાગી જરા જુઓ!
સમઝાયે નાત કંઈ એ નહી, ટોપીજે બાબરી જ્યાં રહી,
સુધારાની ખુબી આ કહી, હવે જાગી જરા જુઓ!
સીનેમા નાટકે જાઓ, સઉ નર નારી લ્યો લ્હાવો;
વ્યભિચારી ગીતો ગાવો. હવે જાગી જરા જુઓ!
મળે કેળવણી રૂડી, અનાચારી અને ભુડી,
કરી મતી સર્વની કુડી, હવે જાગી જરા જુઓ!
સુધારે વિશ્વ વટલાવ્યું, બધાંયે એકઠાં ખાવું;
છતાં ના આત્મ બળ આવ્યું, હવે જાગી જરા જુઓ!
ભણ્યા મુસદ્દીઓ એવું, લીધું તે પાછુ ના દેવું,
શિખ્યા સમજ્યા ઘણા એવું, હવે જાગી જરા જુઓ!
મુળો માને ગાજર પીતા, પ્રજાવર્ણું શંકરી દેતા;
એમાં ક્યાંથી મળે વેતા હવે જાગી જરા જુઓ!

વિચિક્ષણુ વાયરો વાયો ફેશન ફસીયારીને લાવ્યો,
લબાડી લુચ્ચૈએ ફાવ્યો, હવે જાગી જરા જુઓ!
પગરખાં પાઘડી ધોતી, સુધારે એ કરી રોતી;
થયા બુટ પાટલુણુ ટોપી હવે જાગી જરા જુઓ!
ખમીસ પર કોટને કોલર ચશ્માં ઘડીઆળને હંટર,
રૂમાલ મોજાપરે ગેટર હવે જાગી જરા જુઓ!
દારૂડીયાની દુઃખી સ્થિતિ મળે તલ ભારના નિતિ;
ખરી મહો મર્ણની ભીતી, હવે જાગી જરા જુઓ!
ચાહે નખોદ તો વાળ્યું, મુખડાંનું તેજ તો ટાળ્યું,
અનુભવથી અમે ભાળ્યું, હવે જાગી જરા જુઓ!
સોડા લેમન ચિરૂઠ ચસકો, મટનની સાથ લ્યો મશકો,
લગાડ્યો વિદેશીએ ભશકો, હવે જાગી જરા જુઓ!
અફીણુ ચંડુળ અને કોકીન, થયા ઝાઝા વ્યસનમાં લીન,
તજ્યાં વ્યસ્નો જુઓને ચીન, હવે જાગી જરા જુઓ!
જાહેરમાં ભાષણો બોલી, સુધારાની કળી ઢોળી;
ઠારીએ હા! પ્રજા ભોળી, હવે જાગી જરા જુઓ!
ઘણાંના પગ નીચે બળતું, બન્યા બળ તેથી ના વળતું,
છતાં કોઇએ ન સાંભળતું હવે જાગી જરા જુઓ!
સ્વછંદે ચાલતી નારી નારી, કુધારાની ધ્વજા ધારી,
મેળે ખેલે પનઘટ વારી, હવે જાગી જરા જુઓ!

વ્યસનો અંગે જીણુ ધારે, કુકકડ જોઈ આંખને મારો;
કુટીલ નિર્લજ બને ભારે હવે જાગી જરા જુઓ !
ગ્રહ્યા સૌ ગુણુ વિકારી, વેર વ્યાધી વસન ભારી,
વિવાદે સઉ ગયા હારી, હવે જાગી જરા જુઓ !
પ્રથમ જો ધાવ સુધાર્યું પરાઈ વાતે શું સાર્યું;
પરસ્પર વેરને ધાર્યું હવે જાગી જરા જુઓ !
દેશ ભકતો જુદ્ધ જાપે, મુખે ઉપદેશ કે આપે,
પોતાનો એકડો સ્થાપે, હવે જાગી જરા જુઓ !
કોઈ વેપારમાં કશ નહી, મળે છે નોકરી કો કંઇ
ખોટા ખર્ચે મહાલે છે અહી હવે જાગી જરા જુઓ !
વણીક આનંદ વરઘોડે વરામાં લક્ષ્મી બહુ તોડે,
પકડયું પૂછના છોડે હવે જાગી જરા જુઓ !
ખોટે ખર્ચ મોટાઈ માને બને ભીખારી આ બ્હાને,
ઉડાવે લક્ષ્મીને તો તે, હવે જાગી જરા જુઓ !
શ્રીમંતો રીત ગ્રહો સારી, તજો સૌ વ્યસનો દુ:ખકારી;
ઉદ્યમતી કાઢે કે, બારી, હવે જાગી જરા જુઓ !
કુટુંબને પ્રેમથી પાળો, દુ:ખી નજરે નહી ભાળો,
ઉદ્યમથી ભાર્ત ઉજળો, હવે જાગી જરા જુઓ !
ભારત સૌ સંપથી ચાલે, ગુલામીમાં નહી મ્હાલે,
પછી સ્વરાજ્યને ભાળે, હવે જાગી જરા જુઓ !

શિખામણ ગાંધીજીની સારી, મુક્તી અસહકારની ભારી
ભોગીલાલનીયે બલીયારી, હવે જાગી જરા જુઓ !

સત્યાગ્રહી વિરોને.

પ્રીતે તમારા પ્રેમના ! અહીં આદર્યો પૂજન અમે;
સાચા શુરા સત્યાગ્રહી, આજે પધારો મન્દિરે.
સમશેર, ભાલા, બંધુકોને, તોપ ગોળા બોંબના;
સત્યાગ્રહીને એ નથી, સાધન કશ્યાં એ કામનાં.
સત્યાગ્રહી શસ્ત્રગ્રહી, સ્વપ્ને થવાના તે નથી;
સત્યાગ્રહી શસ્ત્રાગ્રહીનો, મેળ ખાવાનો નથી.
સત્યાગ્રહી ખમશે દુઃખો, આવી પડે જે ઉપરે;
સ્વરાજ્ય સાચું પ્રાપ્ત કરતાં, મરણથી તે ના ડરે.
પોલીસ ગુપ્ત સી. આઈ. ડી. કહી ખોટી રીતે જો નડે;
સત્યાગ્રહી સાચો કહીએ, હાથ ઉંચા નવ કરે.
કદી જેલમાં રાખે ભલે, પગ હસ્તમાં બેડી જડે;
ખોરાક પુરો ના મળે પણ નહિં લઢે એ નહિં લઢે.
એવા મહાત્મા ગાંધીજીનાં, આદર્યો પુજન અમે;
સાચા ! શુરા સત્યાગ્રહી, આજે પધારો મન્દિરે.

અવીનાશી.

ગઝલ.

તમે સૌ ભારત નરનારી, હવે તો કાંઈક સમજશો
ભૂલી દો ક્લેશને નીંદા તમે સૌ રેંટીયો લેશો. ૧
વંઠ્યું છે ઘર પોતાનું જુઓ બળતાણુ પેઠું છે
વંઠ્યું છે આપનું ખેતર હરાયું ઢોર પેઠું છે. ૨
વંઠ્યો છે આપનો કુવો કબૂતર આવી પેઠું છે
વંઠ્યો છે દેશ આખો ત્યાં વીદેશી ભૂત પેઠું છે. ૩
વીદેશભૂતને નાબૂદ કરો કહે મહાત્મા ગાંધી,
મહાજાદુકવીથી તેને તો સાંકળ કૂડી સત્યની સાંધી. ૪
સુદર્શનચક્ર લેવાને વીનંતી છે હવે માહરી
કહે પ્રેમથી ભોગી લેશો રેંટીયો નરનારી. ૫

બાળીનાંખો રે બાળીનાંખો : તમે વીદેશી કપડાં બાળીનાંખો (૨)
જેણે હાડ માંસની ખેળ ચડે, હીન્દુ મુસલમીન કેમ અડે;
હવે દેશનું ગૌરવ કંઇ રાખો, તમે વીદેશી કપડાં બાળી નાંખો.
હજારો ગાયો કપાએ છે, તેનું ચોસ વીદેશી ખાએ છે.
અભીમાન હવે કંઇ દેશ ધરો તમે વીદેશી
કરોડ રૂપીઆ જાયે છે. વીદેશી મોજે માણે છે,
બની દેશી પરાધીનતા તોડો. તમે વીદેશી
દેશ તમારો દુઃખી છે, આર્ય મહીલાઓ ભુખી છે,
હવે સ્વતંત્રતાને કંઇ સીખો. તમે વીદેશી
વીદેશી કાપડ બાળે જે, પાપ તેનું ધોવાએ છે,
તેથી સ્વરાજ્ય નજીક આવે જો તમે વીદેશી

સર્વ સદ્‌ગૃહસ્થોને સવીનય જણાવવાની રજા લઉં છું કે [illegible] ઇચ્છું છું આ પુસ્તક બાબતી અભણપણાથી લખ્યું છે તે ભુલ ચુ ની ક્ષમા માગું. આપની પાસે કશું હોય તો આપ મારી મંડળમાં દેખાવો કરશો, સેવકની જરૂર હોય તો કૃપા કરશો મારે ભાણવું સંગીનમાં આવવું હોય અગર કોઇપણ નાટકના ખેલ. વા જૈન સીદ્ધાંત ઉપર રાસ તથા વૈષ્ણવ ધર્મના સાખીઓ ખેલ. તો દુહા કવીતા અગર આખ્યાન જેવા રૂપમાં બનાવવા હશે તો મોટ પુસ્તક બનાવી આપવામાં આવશે તથા સંગ-રાગણીનું કામ શીખવવા ઇચ્છા હશે. અગર મોટાની સાથી સંગીન. વાજુ. (તાળ)ની ઢબ શીખવા-ઇચ્છા હશે તો પણ શીખવાડવામાં આવશે.

અમારૂં બીજું નવીન પુસ્તક દંગાબાજ દુનીયાના નામનું

થોડા વખતમાં બહાર પડશે. માટે ગ્રાહક થવા વીનંતી કી. ૦-૧૨-૦ પોસ્ટેજ જુદુ દરેક બહાર ગામથી મંગાવનારને વી. પી. થી. મોકલવામાં આવશે.

લખો—મા. મળો.

લી. આપનો સેવક.

ભોગીલાલ રતનચંદ દેવી પાટણવાળા

ઝવેરીવાડ [illegible]ની પોળ.

અમદાવાદ.

વંદે માતરમ.